

همه عالم تن است و ایران دل

**Nizami
Gəncəvinin
şeyrlərində
Novruz
bayramı və
günlər**

NIZAMI

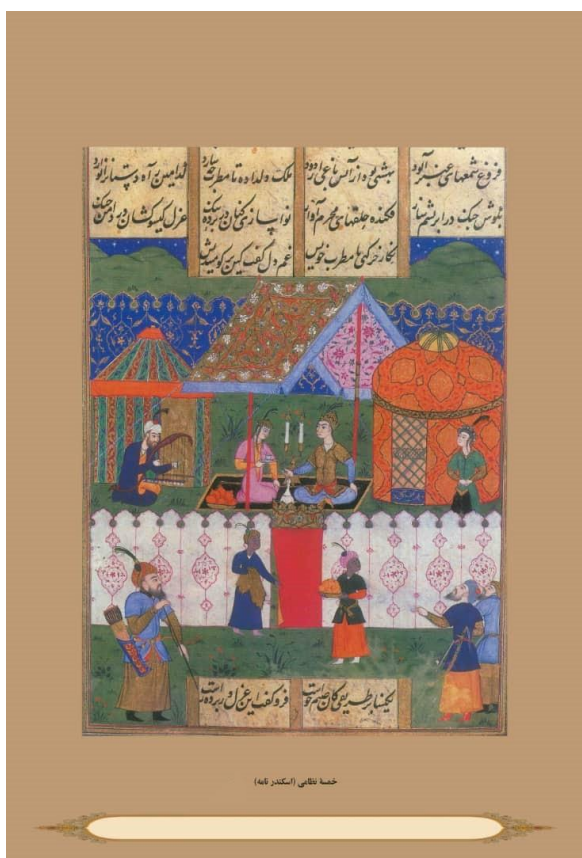
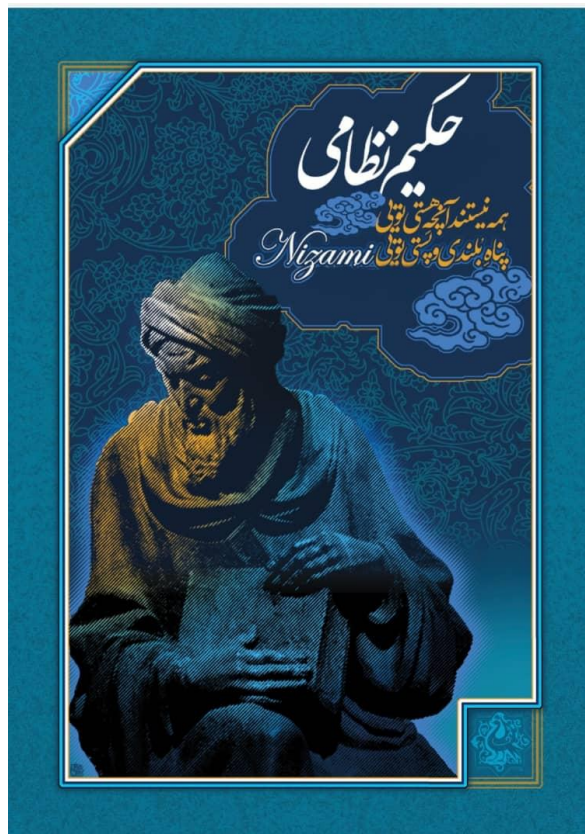
نظامی گنجوی

Iran İslam Respublikasının Naxçıvandakı
Baş Konsulluğunun Mədəniyyət Attaşeliyi

**Nizami Gəncəvinin
şeyrlərində
Novruz bayramı
və günlər**

Nizami
Gəncəvinin
şeirlərində
Novruz bayramı
və günlər

Tərtibatçı: Əbülfəzl Rəbii

Çap: 2022

E_BOOK

Dizayner: Əbülfəzl Rəbii

بھاری داری از وی بر خور امروز
که هر فصلی نخواهد بود نوروز
کلی گو، را نبوید، آدمی زاد
چو هنگام خزان آید برد، باد
نظامی گنجوی

مطلب اول و الا صما
باید برین نفس
باز اول و اول
از سال اول
حکایت

Müqəddimə:

Nizami Gəncəvinin ədəbi, irfani və dini şəxsiyyəti birlik, dostluq və həmrəylik axtaran insanlar tərəfindən sevilməkdədir. Buna uyğun olaraq, İran hicri-şəmsi təqvimində esfənd ayının 21-i (12 mart) Nizami Gəncəvinin anım günü, Azərbaycan Respublikasında isə 2021- ci il “Nizami Gəncəvi ili” olaraq elan edilmişdir. Bu onu göstərir ki, hər iki xalq bu poetik şairin irfani və mənəvi varlıqlarından bəhrələnməkdədir.

Ümidvarıq ki, Nizami Gəncəvinin əsərlərinin və yaxud bu məşhur şairin fikirləri barədə əsərlərin çap edilməsi ilə dünya xalqları xüsusilədə İran və Azərbaycan xalqları öz ruhlarını və qəlblərini daim Nizami şeiri ilə cilalayacaq və bu onların daha da yaxınlaşmasına səbəb olacaqdır.

Farsdilli şair və poeziya ustası Nizami Gəncəvinin İran və Azərbaycan arasında ədəbi körpü rolunu oynaması iki xalq arasında mədəni əlaqələrin, dostluq və qardaşlığın inkişafında təsirli ola bilər.

Bu böyük şairin fikir və mülahizələri ilə daha yaxından tanış olmaq üçün “Nizami Gəncəvi şeirlərində Novruz və günlər” adlı jurnalı siz əzizlərə təqdim edirik!

Əbülfəzl Rəbii

İran İslam Respublikasının Naxçıvandakı
Baş Konsulluğunun mədəniyyət attaşesi

نه پای کله زیر افتد بسات

نه قیمت که پیش آید شامت

کسی روزی دوا باش کسی درد

چو روزی بخش ما روزی چنین کرد

بس از گاه با گل گاه با خار

خرد کنند آن بود کوه و سکار

حکیم نزاری

ḤAKIM NEZĀMI

Novruz bayramı

Novruz minilliklər və əsrlər keçdikdən sonra bu günə qədər çoxlu eniş-yoxuşlardan keçərək ən böyük milli, şanlı və xüsusi bayram kimi qeyd olunan, İran xalqının ən böyük bayramı və keçmişdən və yüksək İran mədəniyyətindən qalan yeganə mirasdır. Nizami poeziyasında Merac gecəsi çox müqəddəs və ehtiramlı bir gün olan Novruza bərabər bir gecə kimi qeyd olunur.

Nowrouz Offerings in Persepolis' Boss-Reliefs, Bahman Rahimi

Novruz yaz fəslində qeyd edildiyindən və bu fəslin ən mühüm günü olması səbəbindən, şairlər bəzən Novruz əvəzinə yaz fəslinin və ya bu fəslin aylarından birinin, xüsusən də mart ayının adından istifadə edir və onun bir çox xüsusiyyətlərini Novruzla əlaqələndirirlər. İstifadədəki bu yerdəyişmə tamamilə münasib sayıla bilər. Bu səbəbdən Nizami də öz poeziyasında bu üsuldən istifadə etmişdir. Nizami poeziyasında qeyd olunan Novruzun xüsusiyyətlərindən biri də qədim İran saray adətlərinin əlaməti olaraq qalmış bu gündə şahların taxta yüksəlməsidir.

Nizami şeirlərində qeyd olunan Novruzun başqa bir xüsusiyyəti də bu günün bayram kimi qeyd olunmasıdır. (Rəsmi olaraq Novruz haqqında danışan demək olar ki, bütün İran şairləri bu mövzudan bəhs ediblər.) O, Novruzda məclisdə oturan şahı Novruz başçısı adlandırır. Bu işə, Novruzunu qeyd etmək, şadlıq etmək deməkdir.

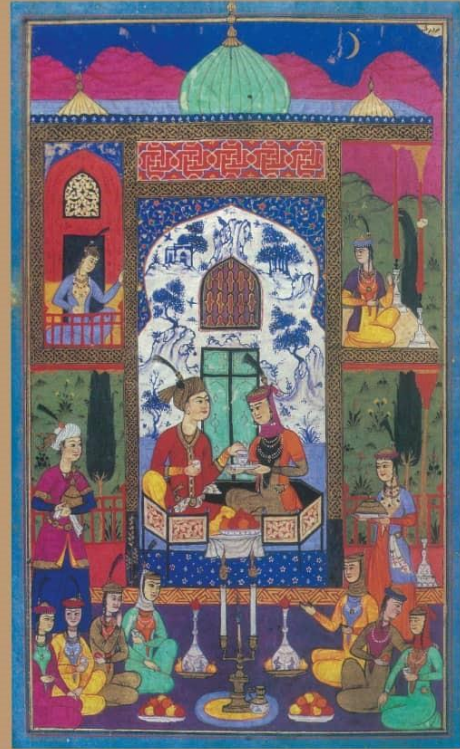

Public Feast in the Persepolis' Bass-Reliefs, Courtesy of Bahman Rahimi

Bayram

Nizami poeziyasında qeyd olunan başqa bir söz isə bayramdır. Bu söz ədəbiyyatda da, Nizami poeziyasında da Fitr bayramı deməkdir. Bu bayram İslam dininin ən mühüm bayramıdır. Novruz bayramı isə iranlıların ən böyük bayramıdır. Nizami poeziyasında olan

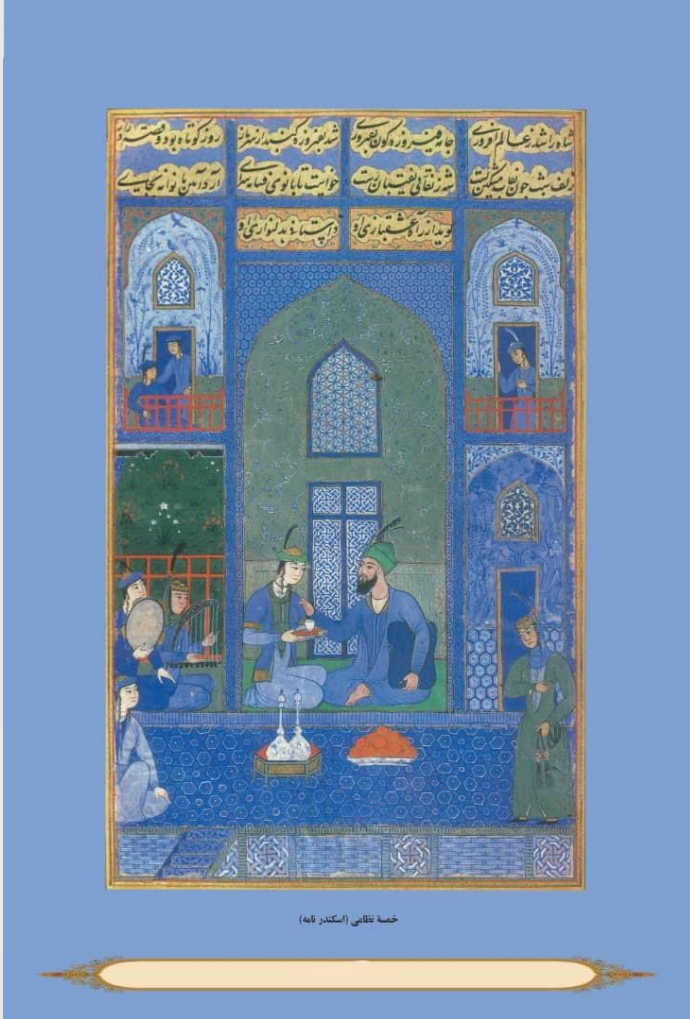
bayramın xüsusiyyətlərindən biri də bayram mərasimlərinin gül-çiçəklə bəzədilməsidir. Bu, İslamdan əvvəlki İrandan qalmış bir adət idi. Qədim dövrlərdən indiyə qədər çiçəklər həmişə bayramları bəzəmək üçün istifadə edilmişdir. İran şənlikləri mövsümündə müşahidə olunduğu kimi, Novruz şənliklərinə gül dəstələri qoyurlar. Persepolisdə qalan izlər də bunu təsdiqləyir. Bayramda insanlara meyvə ikram edilir. Keçmişdə belə bir adət olub və bayram məclislərində meyvələr də gül kimi xatırlanır. Bu meyvələr də, çiçəklər kimi Nizami poeziyada ətraflı təsvir edilib. Bayramın Nizami poeziyasına yol tapmış başqa bir xüsusiyyəti də bayram hilalının təsviridir. Şairlərin şeirlərində bayram hilalının müxtəlif çöhrələri meydana çıxıb. Bəzən şair sevgilisinin qaşını gecənin hilalına bənzədir və onun qövsünə diqqət yetirir. Bəzən bayram ayparasının incəliyi də şairin diqqətini çəkir.

حماة نخلی (الکندر ناه)

Günlər

İrənlilər üçün günlərin xüsusi özəllikləri var idi. Bu xüsusiyyətlər parlaq şeirlər sırasında dırlar. Həmçinin, Nizaminin poeziyasında yalnız onun şeirlərində

mövcud olan bəzi özəl xüsusiyyətlərə istinad edilməkdədir. Beləliklə də o, digər şairlərdən fərqlənib. Nizaminin şeirlərində dastaların ab-havası İslamdan əvvəlki İrana xasdır. Buna görə də ərəblərin xüsusi günləri İslam günləri ilə birlikdə qeyd olunmur. Amma Nizami, beş poemasının hər birinin əvvəlində Peyğəmbəri-Əkrəmin (s) digər peyğəmbərlərdən üstünlüyü kimi səciyyələndirilən İslamın xüsusi günlərindən birini – “Merac gecəsini” qeyd etməyi

özünü vəzifə bilmişdir.

Eyni zamanda, Nizami şeirlərində Novruz və Mehreçan kimi xüsusi İran bayramlarına istinad da, İslam günlərindən az deyil. O, bu bayramları Fərroxi, Mənuçehri və ... hətta onun həmvətən şairi və yoldaşı Xaqani kimi şairlərdən daha az qeyd etmişdir. Bunun səbəbini onun poeziyasının özünəməxsus spesifikasında axtarmaq lazımdır.

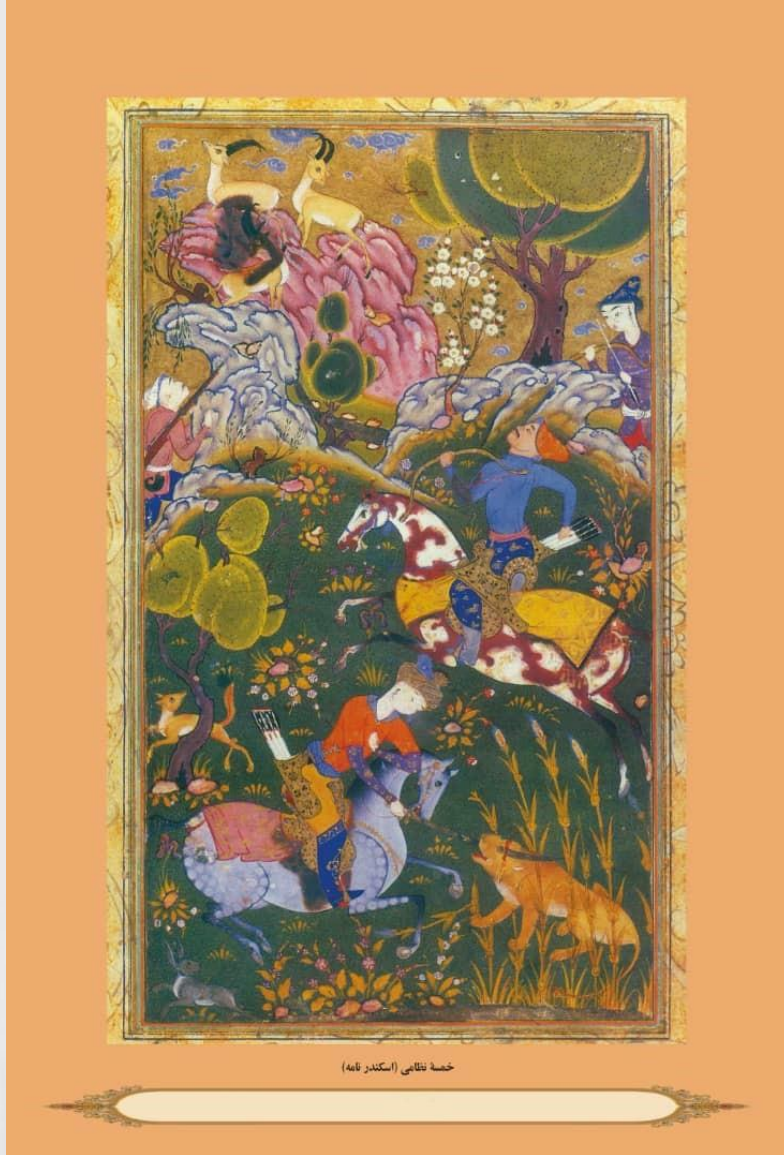
Bildiyimiz kimi, adı qeyd olunan və qeyd olunmayan bir çox şairlərin

divanları İranın xüsusi günlərinə istinadlarla doludur. Onlardan bir qismi məddah şairlər idilər. Poeziyadakı mədhiyələrdən biri də onu tərifləmək, salamlamaq və ondan salamatlıq almaq üçün xüsusi günlərdə təbrik etməkdir. Amma Nizamini bu şairlər qrupuna daxil etmək olmaz. Çünki onun

Allaha həmd-səna və peyğəmbərə (s) naətindən sonra bəzi əmirləri mədh etməsi hekayətin müqəddiməsində yer alır və hekayələrində heç bir mədh əlamətinə rast gəlmirik.

“Həftə peykər” poemasında və poeziyasında günlərin əsas nümayişi həftənin günlərinin xüsusiyyətlərini sadalamaqdır. Nizami Gəncəvi

poeziyasında günlərin əsas nümayişini “Həftə Peykər” poemasında, həftənin günlərinin xüsusiyyətlərini isə digər şeirlərində sadalamaqdır. Bu hekayədə günlər simvolik hesab olunur və xüsusi rəngə malikdirlər. Bu məqalədə N.Gəncəvi poeziyasında həftə günlərinin xüsusiyyətlərini sadalanmış və digər şairlərin poeziyası ilə müqayisə edilmişdir.

Şənbə

N.Gəncəvi Yeddi Gözəl poemasında şənbə günü və həmin günün rəngi hesab olunan qara rəng barədə yazır:

Elə ki, büsatla coşdu, çağladı,	چونکه بهرام شد نشاط پرست
Yeddi nazəninə könül bağladı,	دیده در نقش هفت پیکر بست
Şəmmas məbədidən çıxıb kənara,	روز شنبه ز دیر شماسی
Abbasilər kimi geyinib qara,	خیمه زد در سواد عباسی
Müşki günbəd – deyə yönəldi Bəhram	سوی گنبد سرای غالیه فام
Ki, hind banusuna yetirsin salam.	پیش بانوی هند شد به سلام

Abbas Şəması atəşpərəstlik dinini icad edən şəxsdir. Şəmasının məbədi isə atəşkədədir. Onun simvolu Abbasi xəlifələrinin şüarı və qara geyimdir. Yəni şənbə günü qara paltarla atəşkədənin qara günbəzinə getdi. Həftəlik təqvimdə avropalılar şənbəni “Ulduz günü”, iranlılar isə şənbəni “Saturn günü” adlandırırdılar.

Digər şairlər (iranlılar və ərəblər) həftə sonu olduğuna işarə edərək, hər şeyin başlanğıcını şənbə gününə bənzədirlər. Bu gündə məktəblərin açılması, dərslərin və çalışmaların yenidən başlanması səbəbindən o dövrün oynaq uşaqları bu günə nifrət edirdilər. Bu ictimai məsələ Sənainin şeirlərində gözəl şəkildə əksini tapmışdır.

Bazar günü

N.Gəncəvi “Yeddi Gözəl” poemasında “Yekşənbə” (bazar) günü və həmin günün rəngi hesab olunan sarı rəng barəsində belə yazır:

Dan yeri ağarıb şəfəq sökəndə,

Sübhün tərəzisi qızıl tökəndə,

Yekşənbə günü şah, dünya çırağı,

Qızıldan özünə verib novrağı,

Aldı Cəmşid kimi qızıl cam ələ,

Tacı günəş kimi nur saçdı elə.

Üzüyü sarı bir gültək qəşəngdi,

İşıldayan qaş qəhrəba rəngdi.

Yollara zər səpib, günbədə getdi,

Könül şadlığını birə yüz etdi.

چون گریبان کوه و دامن دشت

از ترازوی صبح پر زر گشت

روز یکشنبه آن چراغ جهان

زیر زر شد چ و آفتاب نهان

جام زر بر گرفت چون جمشید

تاج زر بر نهاد چون خورشید

بست چون زرد گل به رعنائی

کهربا بر نگین صفرائی

زر فشانان به زرد گنبد شد

تا یکی خوشدلش در صد شد

خرمی را درو نهاد بناست

به نشاط می و نوای غناست

Nizamiyə görə sarı rəng bazar gününə məxsusdur. Xristian dinində bazar günü bayram olaraq qeyd olunmaqdadır. Amma görünür ki, onlar bu məsələdə günəşpərəstlik dininin təsirinə düşüblər. Həqiqət bu barədə belə deyir: “Keçmiş iranlılar buna inanırdılar. Mitra peyğəmbər bakirə olan bir anadan doğulub və çobanlar bu doğuşa şahid olublar. Böyük Ahura Mazda onu bilik və dürüstlük rəmzi, Günəş Allahı, səmada və yaradılışda öz köməkçisi olaraq təyin etdi.

Buna əsasən, Altı min il əvvəl iranlılar bazar günü həftənin birinci günü günəş günü, Britaniya xalqı isə sonralar onu “Lord Günü” adlandırıb. Amma bu gün avropalılar bazar gününü günəş günü hesab edirlər. Məsud Saad da bu günü günəşlə əlaqələndirir.

Bazar günü xristianlar üçün çox müqəddəsdir. Əl-Biruni bunun səbəbini belə izah edir: “Xoşbəxtlik və dirilişlər bazar günü baş verir. "Buna görə də, həmin gün xristianlar üçün şərəflidir.” Firdovsi “Xosrov və Pərviz” dastanında, Rum padşahının Xosrov Pərvizə yazdığı məktubda xristianların bazar gününü qeyd etməsi barəsində də qeyd etmişdir.

Bazar ertəsi

N.Gəncəvi “Yeddi Gözəl” poemasında “Doşənbə” (bazar ertəsi) günü və həmin günün rəngi hesab olunan yaşıl rəng barəsində belə yazır:

Elə ki, düşənbə gəldi ortaya,	چونکه روز دوشنبه آمد شاه
Şahın yaşıl çətri yüksəldi aya,	چتر سر سبز بر کشید به ماه
Yaşıl çıraq kimi parlaq göründü,	شد برافروخته چو سبز چراغ
Cənnət mələyi tək yaşıl büründü.	سبز در سبز چون فرشته باغ
Yaşıl günbəd deyə yönəldi, getdi,	رخت را سوی سبز گنبد برد
Qəlbini şadlığa bir məskən etdi.	دل به شادی و خرمی بسپرد
Saçınca göylərin ulduzlu bağı	چون برین سبزه زمرد وار
Zümrüd yaşıllığa bahar yarpağı,	باغ انجم فشاند برگ بهار
Yaşıl sərvə dedi böyük hökmran:	زان خردمند سرو سبز آرنگ
"Gəl götür darlığı gül dodağından!"	

Həftəlik təqvimdə bazar ertəsi (Monday) günəş günündən sonrakı gündür. Bazar ertəsi ayın günü deməkdir. Buna görə də, bazar ertəsi günü aya məxsusdur. Nizami də yaşıl rəngi bu gün üçün xüsusi hesab edir. Bu, ədəbiyyatda ay və yaşıl rəng arasındakı əlaqə ilə əlaqəli ola bilər. Bazar ertəsi müxtəlif dinlər üçün müqəddəsdir. Nasir Xosrov bu günü xristianlara məxsus hesab edərək, onu müsəlmanların bayramı sayılan cümə günü, Yəlda gecəsini isə Qədir gecəsi ilə müqayisə edir. Bunun səbəbi bazar ertəsinin xristian oruc günlərinin başlanğıcı olması ola bilər.

Xristianların orucu qırx yeddi gündür və həmişə bazar ertəsindən başlayır. Orucluğun qırx doqquzuncu günündə isə Səanın adlanan Fitr bayramı günü qeyd olunmaqdadır. Məryəmin orucu adlandırılan oruc günü də bazar ertəsi başlayır. Bazar ertəsi Zərdüş və Maninin doğum günü kimi hesab edildiyindən, bu günə manilər və zərdüştilər də hörmətlə yanaşırlar.

Çərşənbə axşamı

N.Gəncəvi “Yeddi Gözəl” poemasında “Seşənbə” (çərşənbə axşamı) günü və həmin günün rəngi hesab olunan qırmızı rəng barəsində belə yazır:

Dey ayında günlər gödəkdir, gödək,

روزی از روزهای دی ماهی

Bir gün çox qısaydı Tir gecəsitək.

چون شب تیر مه به کوتاهی

Günlərdən çərşənbə günü yaxşıdır,

از دگر روز هفته آن به بود

Həftənin ortası, həftə naxşıdır.

ناف هفته مگر سه شنبه بود

Bəhram günü Bəhram rənginə yoldaş,

روز بهرام و رنگ بهرامی

Bəhram şah da oldu onlarla adaş.

شاه با هر دو کرده هم نامی

O gün al rəngini bəzədi ala,

سرخ در سرخ زیوری بر ساخت

Qırmızı günbədə düzəldi yola.

صبحگه سوی سرخ گنبد تاخت

Sudan lətafətli, oddan qırmızı,

بانوی سرخ روی سقلابی

Səqlab ölkəsinin slavyan qızı

Bağladı Bəhramın hüzurunda əl,

آن به رنگ آتشی به لطف آبی

Günə səcdə edən ay olar gözəl.

به پرستاریش میان دربست

Çərşənbə axşamı həftənin ortasında olduğu üçün “həftənin göbəyi” adlandırılır. (Borhan Qate lüğətində çərşənbə axşamını belə adlandırır.) Bu barədə, Ənvərinin şeirində də qeyd olunur. Bu gün yemək, içmək və şadlıq günüdür. Nizami bu günü həftənin göbəyi adlandırmaqla yanaşı, qırmızı rəngi də bu günə məxsus hesab edir. Bu, həm də bu günün Mars planetinə aid edilməsi ilə də bağlı ola bilər. Əcdadlar Marsı səmanın döyüşçüsü və qırmızı ulduzu olaraq adlandırıblar.

Çərşənb

N.Gəncəvi “Yeddi Gözəl” poemasında “Çəharşənbə” (çərşənbə) günü və həmin günün rəngi hesab olunan mavi və ya firuzeyi rəng barəsində belə yazır:

Çərşənbə günündə qönçə açdı gün

چارشنبه که از شکوفه مهر

Firuzə rənginə döndü göy bütün.

Cahan firuzədən nur alan kimi,

گشت پیروزه گون سواد سپهر

Firuzərəng oldu şahın geyimi,

Firuzə günbədə eylədi pərvaz,

شاه را شد ز عالم افروزی

Hekayə çox uzun, günün ömrü az.

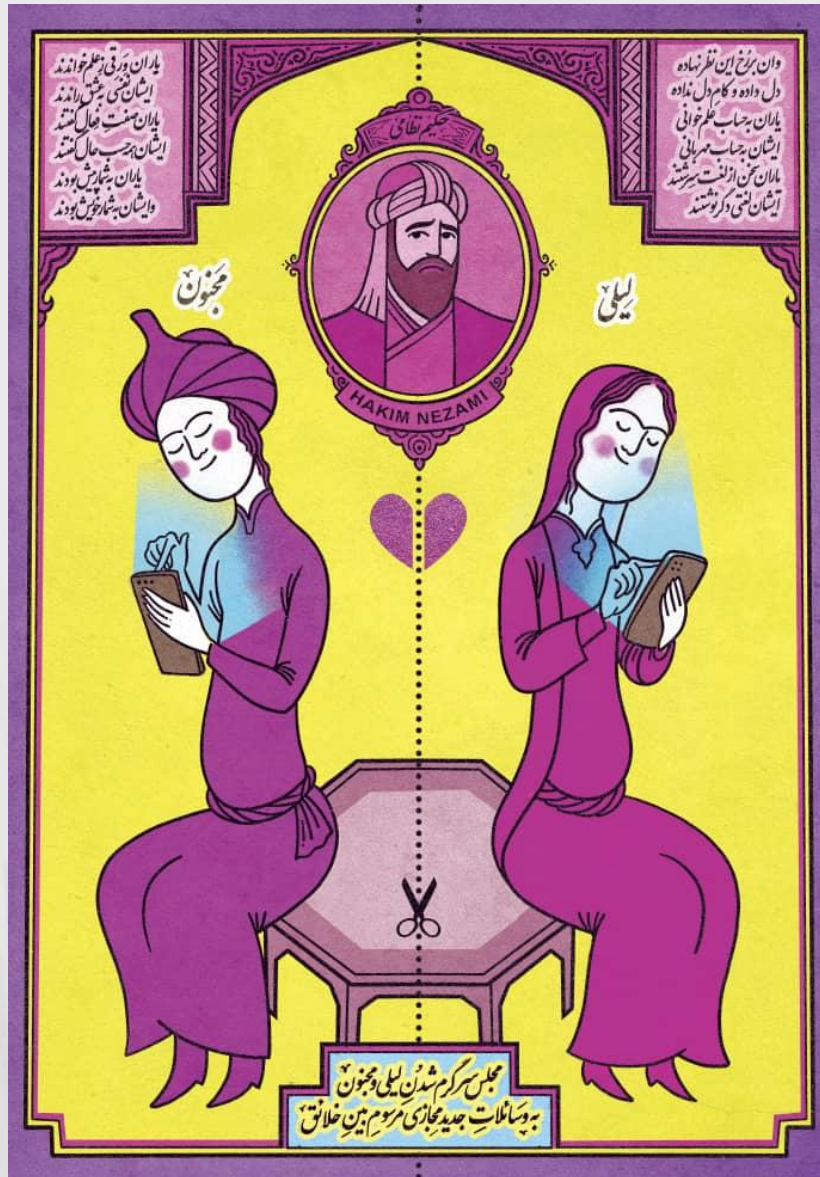
Gecənin yaşmağı göyləri sardı,

جامه پیروزه گون ز پیروزی

Əyanlar əlindən Bəhram qurtardı.

Məsud Səədin şeirlərinə görə, iranlıların bu günə aid etdikləri planet Merkuridir. Nizaminin dediyinə görə, Bəhram bu gün firuzeyi günbəzə gedir. Deməli, iranlıların fikrincə, çərşənbə mavi rəngdədir. Çərşənbə günü ilə bağlı mərasimlərdən biri də ilin sonunda çərşənbə suri kimi tanınan tonqal yandırma mərasimidir. Bu günün axşamında insanlar od yandırır şadlanırlar. Bu bayramın keçmişi qədim İrana əsaslanır. Çünki onlar inanırdılar ki, keçmişdə ölənlərin ruhu ilin üç yüzüncü günündə yerə enir və ailəyə bərəkət və xoş günlər gətirir. Ona görə də onlara yol göstərmək üçün gecənin əvvəlində evlərin damında və ya həyətinə od yandırırdılar ki, onlar öz ailələrinə yol tapıb ailələrinə tələssinlər. İslamdan sonra qədim İran günləri yerinə həftənin günləri İran təqviminə daxil edildikdən sonra bu bayram ilin son çərşənbə gecəsinə daxil edildi.

“Şahnamə”poemasında da çərşənbə günü barəsində bəhs edilmişdir. Bu gün Bəhram Çubinin keçmişi ilə əlaqəlidir. Bunun səbəbi isə, həmin günün İran günlərini əvəzləməsidir. Ola bilsin ki, dastanda Bəhrama hücum etməməsini məsləhət verən qeyri iranlı bir münəccimin olması və ya mətnin pəhləvi dilindən tərcüməsində həmin adın ərəb dilində uğursuz olması səbəbindən həmin gün belə hesab edilmişdir.

Cümə axşamı

N.Gəncəvi “Yeddi Gözəl” poemasında “Pəncşənbə” (Cümə axşamı) günü və həmin günün rəngi hesab olunan səndəli rəngi barəsində belə yazır:

Pəncşənbə – günlərdə yaxşı bir gündür,	روز پنجشنبه است روزی خوب
Xoşbəxt Müştəritək bəxti üstündür.	وز سعادت به مشتری منسوب
Nafə göbəyini sübh açdı parlaq,	چون دم صبح گشت نافه گشای
Udu səndəl kimi yandırdı torpaq.	عود را سوخت خاک صندل سای
Səndəl tozu kimi, hər şeydən əvvəl	بر نمودار خاک صندل فام
Şah öz paltarını boyadı səndəl.	صندلی کرد شاه جامه و جام
Göy eyvandan çıxdı bir baş yönəldi	آمد از گنبد کبود برون
Səndəl rəngindəki günbədə gəldi.	شد به گنبد سرای صندل گون

N.Gəncəvinin “Yeddi gözəl” poemasında oxuyuruq ki, Bəhram “Pəncşənbə günü” (cümə axşamı) səndəl rəngli günbəzə gedərək, orada şadlıq mərasimi təşkil etmişdir. Cümə axşamına aid edilən planet isə Yupiterdir.

Cümə günü

N.Gəncəvi “Yeddi Gözəl” poemasında cümə günü və həmin günün rəngi hesab olunan ağ rəng barəsində belə yazır:

Cümə günü səhər bu yamyaşıl tağ

Evini günəşdən etdi ağappaq.

Şah da ağ geyinib yola düzəldi,

Həmən ağ günbədin üstünə gəldi.

Yurd idi Zöhrəyə beşinci iqlim,

Beş növbə çaldırıb oldu o təslim.

Zəncilər Xötənə qoşun çəkmədən

Şənlik meydanını şah etmişdi gen.

از دورهای گردون وز صنع های یزدان زیباترین

عالم فرخ ترین گیهان

از نورهاست خورشید، از طبعهاست آتش

از سنگهاست یاقوت از فصلهاست نیسان

از ماه هاست روزه از روزهاست جمعه

از خانه هاست کعبه وز نامه هاست قرآن

از انبیاست احمد وز خسروان ملک شه

ز اقلیمهاست هاست رابع وز شهرها صفاهان

Müsəlmanlar üçün həftənin ən yaxşı və ən mühüm günüdür. Moezinin öz beytlərində tanıtdığı ən yaxşılar sırasında cümə gününü həftənin ən yaxşı günü adlandırır. Biruni “Əl-Bəqiyyə” əsərində xristianlıqda və yəhudilikdə şənbə və bazar günlərinin müqəddəs olmasının səbəbini bildirdikdən sonra İslam alimlərinin cümə günü ilə bağlı fikirlərini dəqiq ifadə etmişdir.

“İslam alimlərindən bəziləri demişlər ki, cümə günü məhz buna görə müsəlmanlar üçün müqəddəsdir ki, Allah bu gündə məxluqatı yaradaraq, Adəmin bədəninə ruhunu üfürmüşdür. Yəhudilərin keçmişdə dünya və insanın

yaradılış qayəsinin şənbə günü ilə əlaqədar olduğuna inandıqları kimi, iranlılar da həmin günün Novruz olduğunu hesab edirdilər. Cümə günü müsəlmanların

ən böyük bayramlarından biridir. “Peyğəmbərdən (s) cümə günü haqqında belə bir hədis nəql edilmişdir: “Cümə, Allahın müsəlmanlar üçün bayram olaraq təyin etdiyi gündür. Cümə gününün bayram olması çox aydındır. Bəhram Gur həftənin sonuncu günü olan cümə günündə səyehət edərək, ağ rəngli günbəzə daxil olur və orada şadlıq mərasimi təşkil edir.

Görünür ki, bütün rənglər ağ rəngdə toplandığı kimi, bütün günlər də cümə günündə birləşiblər. Cümə günündə məktəblər tətil olduğu üçün, uşaqlar onu sevirdilər.

Fars dilli müsəlman şairlərin divanlarında cümə günlərində İslam ənənəsinə əsasən cümə namazı qılar və xütbə oxuyardılar. Aşağıdakı cədvəldə hər gün üçün rənglər və ulduzlar göstərilir:

Həftənin günləri	Rənglər	Ulduz və planetlər
Şənbə	Qara	Saturun
Bazar	Sarı	Günəş
Bazar ertəsi	Yaşıl	Ay
Çərşənbə axşamı	Qırmızı	Mars
Çərşənbə	Mavi	Pluton
Cümə axşamı	Qəhvəyi	Yupiter
Cümə	Ağ	Venera

Qurban bayramı

Nizami, şeirində Qurban bayramının barəsində qeyd etməmişdir. Amma o, “Xosrov və Şirin” poemasında İslamdan əvvəlki iranlılar arasında qurban kəsmə adətindən bəhs edir. Nizaminin Xosrov və Şirin poemasında İran padşahlarının övlad istəmək üçün Allaha qurban kəsmə nəzirindən danışılır. Şeir aşağıdakı kimidir:

Köhnə dastanların qoca ustadı
Öz hekayətinə belə başladı:
Zaval gələn zaman Kəsra bəxtinə.
Hürmüz sahib oldu şahlıq təxtinə.
O, tez məşhur oldu ədalətiylə,
Dolaşırdı adı hey dildən-dilə.
Öz ata yolunu tuturdu mətin,
Əl üstə - səxavət, ayaq üstə - din.
Nəsli ta itməsin qoca dünyadan,
Bir övlad istədi böyük xudadan.
Xeyli nəzir verdi, bir xeyli qurban,
Nəhayət lütf etdi allah bir oğlan.
Övlad nə övladdı, - dəniz incisi.
Nurlu çiraqların ən birincisi.
Xoşbəxt doğulmuşdu, gözəldi bəxti,
Yaraşırdı ona tacı və təxti.
Atası görəndə istedadını,
Xosrov Pərviz qoydu onun adını

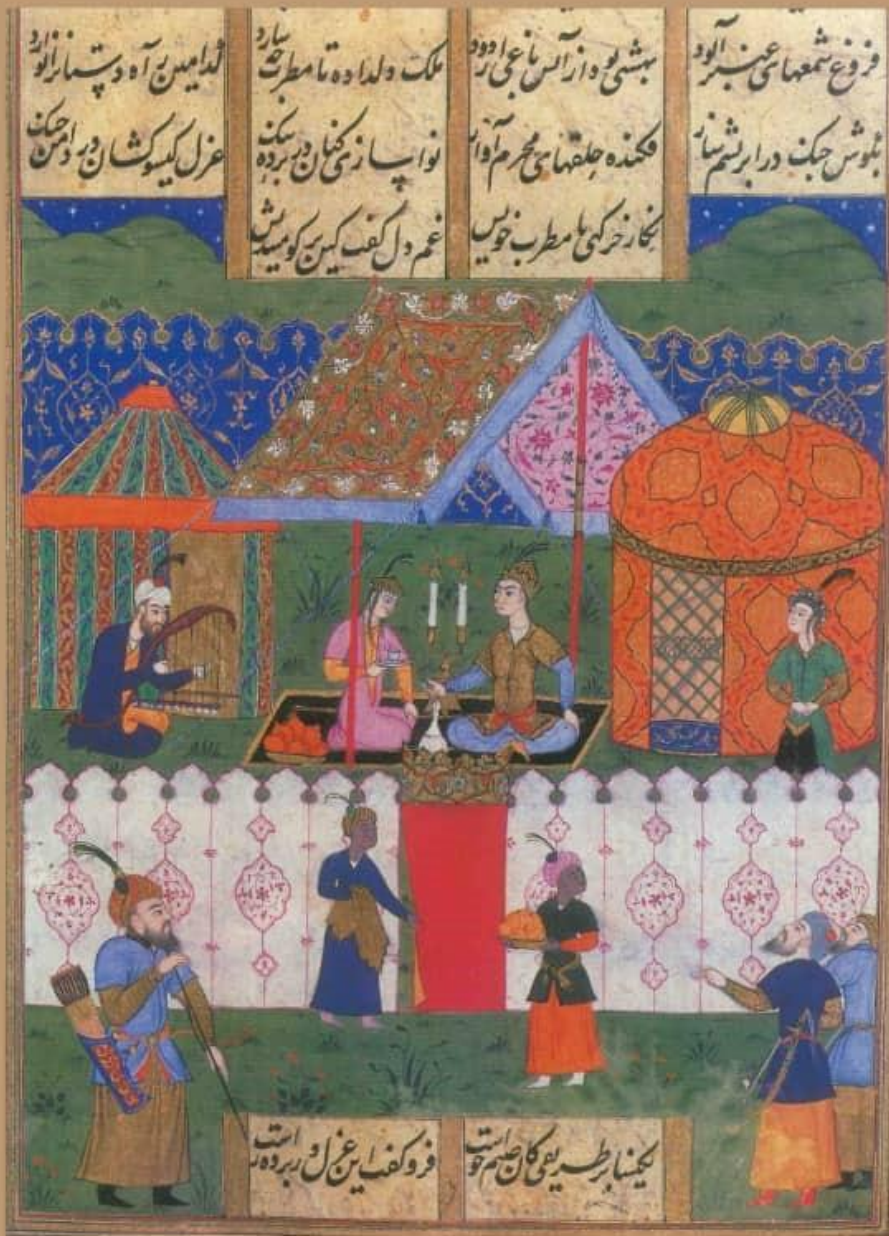
چنین گفت آن سخنگوی کهن زاد
که بودش داستانهای کهن یاد
که چون شد ماه کسری در سیاهی
به هرمز داد تخت پادشاهی
جهان افروز هرمز داد می کرد
به داد خود جهان آباد می کرد
همان رسم پدر بر جای می داشت
دهش بر دست و دین بر پای می داشت
نسب را در جهان پیوند می خواست
به قزبان از خدا فرزند می خواست
به چندین نذر و قربانش خداوند
نرینه داد فرزندى چه فرزند
گرامی دری از دریای شاهی
چراغی روشن از نور الهی
مبارک طالعی فرخ سریری
به طالع تاجداری تخت گیری
پدر در خسروی دیده تمامش
نهاده خسرو پرویز نامش

Məryəm bayramı

Nizaminin şeirlərində istinad edilən digər bayramlardan biri də, bir çox şairlərinin xristian ənənələrinə əsasən qeyd etdikləri Məryəm bayramıdır. (Xaqani və Nizami şeirlərində) Bu bayram xristianlar tərəfindən həzrəti Məryəmə qurumuş xurma ağacının xurma verməsi səbəbi ilə qeyd edilməkdədir. (Mahmud Rza Qeybi)

Merac gecəsi

Adı Qurani-Kərimdə də qeyd edilən Merac gecəsi (İsra surəsinin birinci ayəsində) müsəlmanlar üçün xüsusi önəmlidir. Farsdilli şairlər də bu gecənin əhəmiyyətini bildiklərindən, öz şeirlərində bu barədə yazırdılar. Nizami digər şairlərdən daha çox Merac gecəsi ilə bağlı şeirlər yazmışdır. Belə ki, o, yazmış olduğu beş poemasının hər birinin əvvəlində bu gecəyə aid beytlər yazmağı özünə borc bilmişdir. Merac gecəsinin bu dövrün şeirlərində əks olunan əsas məlumat isə həzrət peyğəmbərin (s) Haninin evindən Meraca qalxmasıdır. Başqa bir yerdə isə Nizami, mələk Cəbrayılın müşayiəti ilə, həzrət peyğəmbərin (s) Meracından və onun yüksəldiyi Buraq adı ilə tanınan atdan bəhs etmişdir. Nizami Merac gecəsini həzrət peyğəmbərin (s) Qədr gecəsi hesab edir.

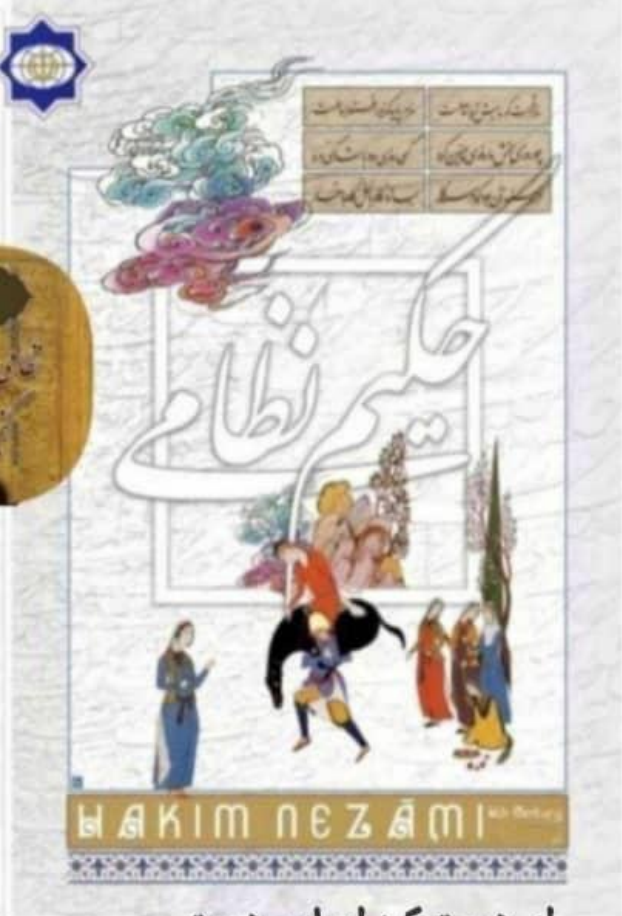
خمسه نغالی (اسکندر نامه)

21 esfənd -
(12 mart)
Nizami
Gəncəvinin
anım günü
münasibətilə
mədəniyyət
və elm əhlini
təbrik edirik!

İran İslam Respublikasının Nəzərvəndəki
Baş Konsulluğunun Mədəniyyət Attaşeliyi

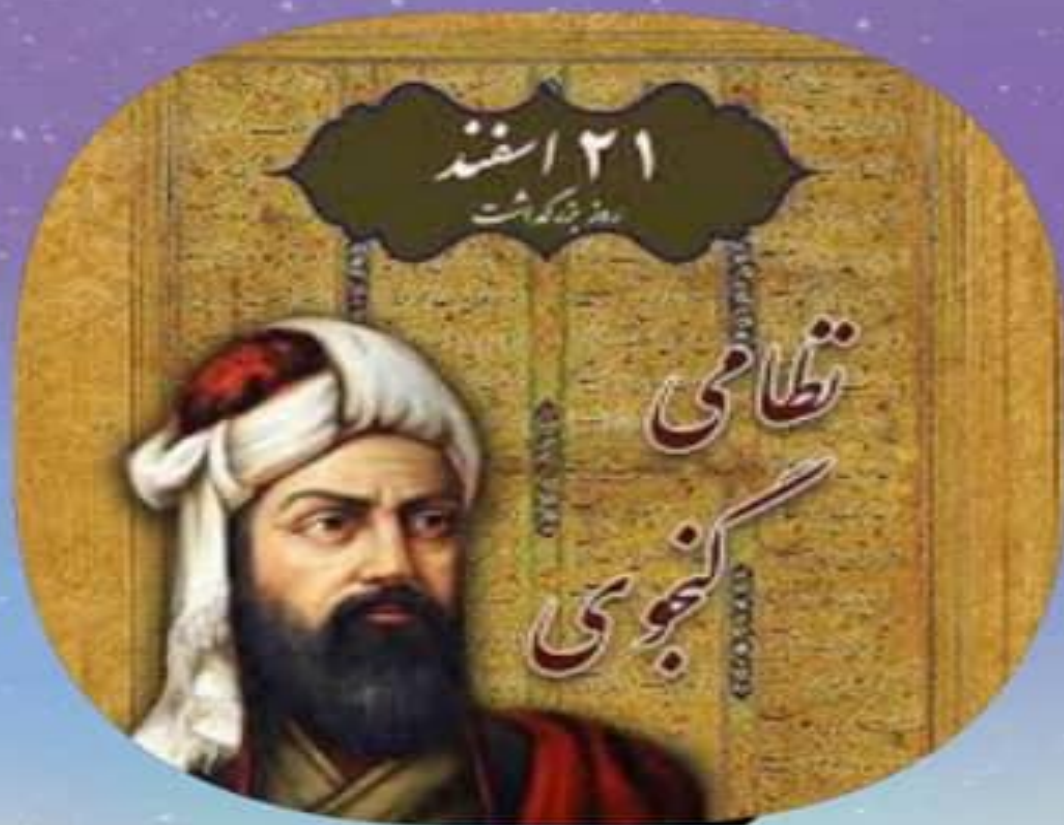
نظامی

بر عالم تن است و پیران دل

**Ey bütün varlığın həyat təməli,
Yetməz dərgahına bir insan əli,
Ey sirr aləminin ulu məhrəmi,
Dolduran, boşaldan sən sən aləmi.
Əql büdrəmədə, kuyinsə zülmət,
Yol da ki tük kimi nazikdir, heyhat.
Köməyin olmasa ya pərvərdigar,
Bu dünya ağılla necə açılar?
Ey mənim əqlimə mənalər verən,
Mən axtarışçıyam, sən yol göstərən.**

ای هست کن اساس هستی
کوته ز درت درازدستی
ای محرم عالم تحیر
عالم ز توهم تهی و هم پر
عقل آبله پای و کوی تاریک
وانگاه رهی چو موی باریک
توفیق تو گرنه ره نماید
این عقده به عقل کی گشاید
عقل از در تو بصر فروزد
گر پای برون کشد بسوزد
ای عقل مرا کفایت از تو
جستن زمن و هدایت از تو

**İlahi, lütf elə, alini mənə də uzat,
Bandana Allahdan başqa çarə yox.
San var olan va olacağın xaliqisən,
Əfv et bağışlananı bu yazıq torpağa,
Oz bağışlamağınla mənə yardım et.
Oz qovğamdan mənə ver nicat.**

**خدایا تویی بنده را دستگیر
بود بنده را از خدا ناگزیر
تویی خالق بوده و بودنی
ببخشای بر خاک بخشودنی
بخشایش خویش یاریم ده
ز غوغای خود رستگاریم ده**

(“İqbalnəma, beyt 31-33)

İran İslam Respublikasının Naxçıvanda
Baş Konsulluğunun Mədəniyyət Attaşeliyi

© 2023

Public Feast in the Persepolis 'Bass-Reliefs, Courtesy of Bahman Rahimi